

KRIZA DEMOKRACIJE

Demokracija-politična ureditev z vladavino večine
Kriza-pomanjkanje, neugodnost

Demokratske države

- demokracija pomeni vladanje ljudstva
 - ljudstvo vpliva na oblast tako, da izvoli svoje predstavnike v parlament, ki z zakoni ureja življenje v državi
 - parlament nadzira vlado, ki te zakone izvaja, in potrjuje sodnike, ki skrbijo, da se vsi ravna po zakonih
- vrednote demokracije so bile najbolj uveljavljene v Zah. Evropi

ZDA

- Woodrow Wilson, ki je med 1.sv vojno prekinil izolacionistično (težnja po omejitvi dejavnosti na lastno področje) politiko ZDA do »evropskih združb«, je na volitvah l.1920 izgubil večinsko podporo in takrat nedvomno že gospodarsko najmočnejša država sveta se je spet obrnila v Ameriko in na Pacifik
 - tako ameriški kongres ni ratificiral (potrditi/priznati) niti mirovne pogodbe z Nemčijo (to so ZDA podpisale posebej l.1921), niti vstopa v Društvo narodov
 - za Evropo, ki je prva leta po vojni preživljala gospodarsko krizo, pomenijo 20-letje v ZDA zlato dobo:
 - velika gosp. rast, hitra industrializacija in moderna tehnologija so hitro višali življenjsko raven vsega preb.
 - v času med dvema demokratskima predsednikoma, Wilsonom in Rooseveltom, so v ZDA vladali 3 republikanski predsedniki, ki so to omogočali tudi na politični ravni, z manjšimi davki, čim večjo svobodo trga idr.
 - prepoved proizvodnje in prodaje alkoholnih pijač je v teh letih omogočila tudi veliko organiziranega kriminala
 - hiter ind. razvoj je vplival tudi na pretirano rast vrednosti delnic, na borzi v New Yorku
 - konec okt. 1929, na »črni petek«, je ta pretirana rast pripeljala do zloma borzne trgovine
 - ko so se zavedeli pretiranih cen delnic, so jih hoteli naenkrat vsi prodati
 - to je povzročilo šokanten padec vrednosti podjetij
 - padanje cen delnic je trajalo nekaj tednov
 - prišlo je do propada bank, zaradi pritiska na njih, saj so vsi hoteli z dvigom gotovine rešiti svoje prihranke
 - tako ni imel več kdo financirati industrijske proizvodnje
 - delavce v tovarnah so odpuščali
 - zaradi pomanjkanja denarja so ind. proizvodi ostajali v skladiščih.
 - kroženje denarja, dela in blaga je bilo v veliki meri prekinjeno
 - gospodarsko krizo je začel uspešno reševati novi demokratski predsednik Franklin Delano Roosevelt; zmagal je na volitvah z geslom, da je vlada odgovorna za blaginjo vseh državljanov
 - z novi politiko (New Deal) je korenito spremenil liberalno doktrino, da se država ne sme vmešavati v gospodarstvo, ki je stvar zasebne pobude
 - vlada je iz državnega proračuna sanirala (izboljšala) izbrane banke, da so omogočile ponoven zagon proizvodnje manjkajočih izdelkov
 - z velikimi javnimi deli (pogozdovanje, železnice in ceste) pa je hkrati zaposlila več kot 10 mio. brezposelnih
 - ti so lahko spet začeli trošiti denar za hrano, obleko, tehnične izdelke, hiše itd.
 - tako se je krog ponudbe in povpraševanja postopoma spet sklenil in oživil gospodarstvo
 - nova zakonodaja je na novo uredila delovna razmerja, minimalno socialno varnost tudi za manjše kmete in nadzor države nad večjimi podjetji
 - država je pomagala ustanoviti denarne sklade za starostno, nezgodno zavarovanje v primeru brezposelnosti
 - politični nasprotniki so Roosevelta obtoževali uvajanja socializma (gospodarsko-družbena ureditev, v kateri so proizvodna sredstva v družbeni lasti) v ZDA
 - veliko manjših projektov gospodarskega oživljanja je ZDA konec 30ih let izvleklo iz krize in njihovo gospodarsko moč v primerjavi z drugim svetom še okrepilo
 - Rooseveltov New Deal je bil prvi odločilni korak, ki je ZDA spremenil v moderno socialno državo